

De Moennik

Historisch tijdschrift van Heemkundevereniging Helden

In dit nummer:

- De winkel van Piet Verbugt
- 1945: Het drama van Theo Cox
- De babyweegschaal van dokter Smeets

€5,00

maart 2017
nummer 59

COLOFON

De Moemik

Periodiek van Heemkunde-
vereniging Helden.

Verschijnt in maart, juli en
november.

ISSN nr. 1570-8128

—

REDACTIE:

Jos Keijmes, eindredacteur

tel. 077-306 11 55

Wim Daniëls

Joep Hermans

Patrick van 't Hooft

Raf Janssen

Marion Leurs

Wilbert Manders

Willemien Severins

OPMAAK EN LAYOUT:

Henk Stoeghs (Yell-low)

ADVERTENTIE-ACQUISITIE:

Peter Peeters

tel. 077-307 84 06

DRUK:

DTP Graphic Products

WEBMASTER:

Rob van 't Padje

—

CORRESPONDENTIE-ADRES:

Redactie *De Moemik*

Aan de Koeberg 3

5988 NE Helden

redactie@moemik.nl

Voor vragen over

bezorging en abonnement:

admin@moemik.nl

Jaarlidmaatschap € 17,00

(inclusief *De Moemik*)

Losse nummers € 5,00

Foto omslag:

De speelplaats van de
jongensschool in Helden.

Inhoud

- 1 Bèjeingezeumerd
Redactie en leden werkgroep documentatie
- 4 De winkel van...
Piet Verbugt
Jos Keijmes
- 7 Toen en nu
Van Franciscusschool naar Plattelandshoës
Theij Cox
- 8 De kiekè (8)
De Norton en het einde
Jen Mertens
- 12 1945: Het drama van Theo Cox
Joep Hermans
- 14 De dood van mijn vader
*Verteld door Wiesje Dorssers-Teeuwen
en opgeschreven door zoon Wim*
- 19 Samen op de foto
De leraren van de (M)ULO
Marion Leurs-Jacobs en Willemien Severins-Janssen
- 20 Middenpagina
Glas in lood wooncomplex Mariaplein
- 22 Wim Segers,
grootmeester der kolderieke kleinkunst
Raf Janssen
- 25 Herinneringen van een dierenarts (15)
Brand!
Wim van Heukelom
- 28 Straatnamen
Wegenleggers
Wim Daniëls
- 32 Dialect
Det blief dien ganse laeve bej dich
Ann Philipsen
- 35 Zoldergeheimen
De babyweegschaal van dokter Smeets
Piet Gommans
- 38 Wim ontmoet Wim
Wim Daniëls
- 39 De 'speelplaats' aan de Carolusstraat
Leo Janssen

Wij stellen ons voor

Het is eindelijk eens gelukt om alle medewerkers van *De Moennik* op de foto te krijgen. De namen staan altijd keurig in de colofon, maar nu hebt u er ook nog eens de gezichten bij. Vlnr: Henk Steeghs, Wilbert Manders, Patrick van 't Hooft, Marion Leurs-Jacobs, Rob van 't Padje, Wim Daniëls, Willemien Severins-Janssen, Jos Keijmes, Henk Reinders, Raf Janssen, Peter Peeters en Joep Hermans.

Van de redactie

Zoals u wellicht al weet is er wat veranderd met *De Moennik*. Voortaan wordt ons tijdschrift alleen nog maar thuisbezorgd aan leden van de Heemkundevereniging. Er bestaan geen abonnees meer. In de losse verkoop is *De Moennik* te verkrijgen voor €5,00 bij de bekende verkoopadressen.

Reacties

1. Een leuke reactie ontvingen we van Jan Janssen uit Geulle over het woord

'euzendreup' in het artikel 'Heljes voor beginners 2'. Hij kon zich nog goed herinneren dat zijn opa Sjang Hendriks ('dieke Sjang') dit woord vaker gebruikte in de zin: 'Wat ein oozelig wear van-daag, doa kriesse unne euzendreup van'. Dat was dan een druppel aan de neus. Behalve een druppel aan een dakpan was het dus ook een druppel aan de neus. Duidelijk een druppel dus.

2. Arno Bos liet ons weten dat de school in Beringe meer lindebomen heeft dus moet de schoolnaam ook 'Onder de linden' zijn. Onze informatie was dus niet correct.

Gelezen in het Heljes Bledje van 1949

Verloren en gevonden

— Wiel Ghielen Kanaalstraat 12 Beringe zit zonder vulpen; hij is haar verloren tussen Panningen en Beringe. Wie zet Wiel weer aan 't schrijven?

Wilde kastanje

Op 12 december j.l. werd bij het Missiehuis aan de Kerkstraat in Panningen een karakteristieke boom gekapt. Deze bijna twintig meter hoge wilde kastanje moet meer dan

De kastanje in bloei.

150 jaar oud zijn geweest, aangezien hij al op een foto uit 1900 te zien is. De boom was ziek en de afbrekende takken vormden een gevaar voor de omgeving. Ook op deze manier verdwijnen helaas oude en karakteristieke beelden uit het straatbeeld.

Bron: HALLO Peel en Maas

Radio Mandjo

In *De Moennik* 56 publiceerden we in de rubriek 'Samen op de foto' een foto van een aankondiging van een klucht genaamd Radio Mandjo. Tijdens een gesprek met de in 2015 overleden Piet Verbugt vertelde hij dat hij wist dat die foto is gemaakt door Sjang Kranen.

PeelenMaasNet.nl

Hebt u ook al ontdekt hoe makkelijk het is om in het verleden te duiken met de website PeelenMaasNet.nl? Wist u dat er bij het onderwerp 'personen' bijvoorbeeld al 376.628 documenten te raadplegen zijn op deze website? Huwelijksakten, geboorten en overlijdensakten en bevolkingsregisters. PeelenMaasNet.nl is een digitaal erfgoednet met historisch en cultureel beeldmateriaal, vooral foto's, van de regio Peel en Maas. Het is een samenwerkingsverband tussen verschillende archieven, heemkundeverenigingen en culturele organisaties. Het materiaal is verzameld, gedigitaliseerd en toegankelijk gemaakt. Binnen niet al te lange tijd kan ook het weekblad Midden-Limburg (Bledje) digitaal geraadpleegd worden. Uw zoektocht naar het verleden begint voortaan op uw computer!

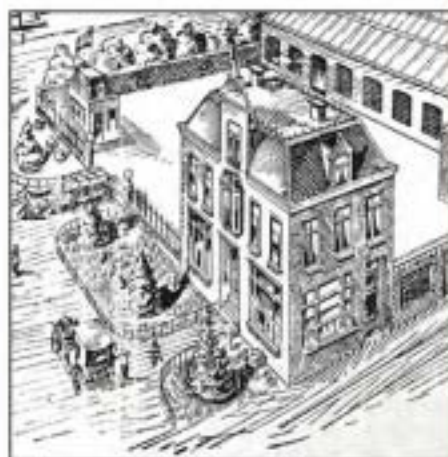
A2-scanner

Nee, het is geen snelheidsmeter op de autoweg A2, maar een digitaal kopieerapparaat. De gemeente schafte deze scanner aan en droeg hem in eigendom over aan de Stichting PeelenMaasNet. Omdat deze stichting geen eigen ruimte heeft, staat deze scanner in de documentatieruimte van de Heemkundevereniging. A2 wil zeggen dat hele pagina's ter grootte van het 'Bledje' in één keer gescand kunnen worden en opgeslagen op de computer. Hiervoor zal een reeks gebonden Bledjes

weer zorgvuldig uit elkaar gehaald moeten worden. Gebonden exemplaren worden namelijk niet correct gekopieerd. De vereniging is naarstig op zoek naar vrijwilligers die met deze scanklus het digitaal archief weer willen uitbreiden. Aanmelden kan via info@moennik.nl.

Briefhoofd

In ons vorige nummer stond op pagina 40 bovenaan het eerste briefhoofd van de 'Eerste Heldensche Boekdrukkerij L.

Detail briefhoofd

Kassteen'. Daarop is een nogal indrukwekkende afbeelding te zien. Alleen het afgebeelde huis is werkelijkheid geworden, de overige gebouwen op de afbeelding waren in feite de toekomstdroom van Leendert Kassteen. Dan had het centrum van Panningen er helemaal anders uit gezien.

Marion Leurs-Jacobs vertelt

Mien vader, Herm van hospes, vong vreuger de kermis 't sjonste evenement van 't jaor. Det is tot wiet in ziene trouw zoë

gebleve. Oos mam vong det minder, as ge begriep't wat ich bedoel.

't Volgende gebeurde bij café Rutten. Vanaaf nou zal ich ozze pap Herm neume, dan past 't get baeter inen.

Handrie van Silletontje en Herm van Hospes ginge mit de fiets nao Meijelse kermis. Al dao gekome, troffe ze 'n paar sjoëne vrouwlie. Get mit gekald, misjien gedanst en waem wet wat nog mieër. In idder geval waas 't de meujte um de vollgende daag wer trunk te gaon.

Det woord aafgesproke. Herm zoei Handrie ophale en dan zoeie ze wer same nao Meijel fietse. Toen Herm bij Rutten de trap op leep, want ze wonde bove 't café, huurde hae gin laeve. Herm reep:

'Handrie, kom op jong, we motte nao Meijel haer.' En dao kwaam Handrie aangestrompeld. De zoeis dinke, hae beet nog unne kater van daags teveure, maar nae...

'Ich kan neet mit Herm,' zag Handrie. *'Wät, ich kan neet mit?'* zag Herm. *'Nae,'* zag Handrie, *'ich kan neet fietse,....ich heb unne zwaer aan mien vot.'* *'Nou,'* zag Herm, *'dan gaon ich mer allein.'*

Herm drejde zich um en leep de trap wer aaf, toen hae halverwege Marie (moder Rutten) tegekwaam. *'Herm, wao is ozzen Handrie,'* zag Marie. *'Handrie zeet dette unne zwaer aan zien vot heet, hae kan neet fietse,'* antwoordde Herm. *'Huh,....unne zwaer in zien portemonnee dink ich,'* zag Marie.

Herm ging toch nao Meijel want dao ging de kermis neet door as hae d'r neet bij waas.

Foto's: Archief Heemkundevereniging, Henk Steeghs en Pim Verburg

Piet Verbugt

Jos Keijnes

De afgelopen jaren zijn er heel wat kleine winkels of bedrijven uit het straatbeeld verdwenen. De zelfstandige ondernemer bereikte de pensioenleeftijd en had meestal geen opvolger. Zo verdween ook de winkel en het loodgietersbedrijf van Piet Verbugt aan de rotonde Antiek in Helden.

Aan het Rochusplein in Helden had de grootvader van Piet, Thei Verbugt, een smederij. Zijn bijnaam was gewoon 'de sjmeed' en het adres toen 'huisnummer 631'. Het gezin telde zes zonen: Hermanus (Manus), Jacobus (Sjaak), Joseph (Sef), Lodewijk (Lod), Gerardus (Graad) en Johannes (Hannes ofte-

wel Henneske, Jan binnen de familie). Allemaal werden ze smid, ofschoon Lod liever klokkenmaker wilde worden. Dat vond vader Thei echter niet goed. Uiteindelijk werd Lod boer.

Hannes bouwde in 1922 een huis met smidse op de hoek van de huidige Molenstraat – Van Hövellstraat, officieel Molenstraat 1. In dat zelfde jaar trouwde Hannes met Johanna Peeters uit Egchel, en konden ze samen aan het werk. In de smederij maakte Hannes pompen, buizen en goten. Ook begon men met loodgieterswerk en repareerde

en verkocht men fietsen. Naast al die activiteiten was er ook nog plaats om huishoudelijke artikelen, fornuizen en kachels te verkopen. De afhandeling van de verkoop van fietsen (merk Germaan) vond plaats in de woonkamer! Hannes kocht vooral in de winterperiode een voorraad fietsen bij de fabriek omdat hij dan de meeste korting kreeg. Als smid was hij van vele

Het gezin Verbugt-Peeters rond 1941. Zittend vlnr: Johannes Verbugt en zijn vrouw Johanna Peeters. Staand vlnr: Thei, Annie, Piet en Lei.

markten thuis. Daarom kreeg hij ook naaimachines ter reparatie aangeboden en begon hij ook daarin te handelen (merk Veritas), evenals schaatzen in de winter.

Toen Hannes in 1952 stierf, zetten zijn drie zonen Thei, Lei en Piet de zaak voort. Piet was degene die voor de benodigde diploma's en vergunningen zorgde. Oorspronkelijk had hij een opleiding tot automonteur gevolgd! Veel tuinbouwkassen werden door het drietal overeind gezet. Met de komst van de waterleiding kwam er ook steeds meer loodgieterswerk. Een grote klus die aan de firma Verbugt gegund werd, was het loodgieterswerk voor 150 nieuw te bouwen huizen in Echt. Dat gebeurde in eendrachtige samenwerking met het Heldense bouwbedrijf van Pierre Fleuren.

In 1959 trouwde Piet met Toos Steeghs uit Panningen en kocht hij het pand van zijn moeder en broers. Moeder bemoeide zich niet met die verkoop en zei tegen de drie broers: *'Vecht 't uch mer oecht, ich gao nao bed!'* Vanuit de boedelverdeling kon Piet geld lenen van een broer en zus om zo de benodigde f 60.000,- te krijgen voor de aankoop. Met het overnemen van de zaak door Piet werden fietsenhandel, huishoudelijke artikelen en ijzerwerk van de hand gedaan, evenals de smederij. Er kwam een verbouwing zodat er een werkplaats voor het loodgieterswerk gerealiseerd kon worden en een winkelgedeelte voor de verkoop van (gas)fornuizen, haarden, sanitair e.d.

In 1965 had een nieuwe verbouwing heel wat voeten in de aarde. Een vergunning daartoe was namelijk al verschillende malen door de gemeente afgewezen. Uitgerekend op dat moment kwam burgemeester Hoeijmakers de zaak binnen om namens de gemeente te vragen of de gemeente niet een perceel bos in de Heldense bossen, eigendom van Piet, kon kopen. Dat was de gelegenheid om de verbouwing rond te krijgen. *'Als u morgen komt met de bouwvergunning zoals ik het wil,'* vertelde Piet hem, *'dan teken ik meteen de voorlopige*

Boven: Hoek Molenstraat-Van Hövellstraat met het pand Verbugt tegenover het huis van Crommentuijn.

Onder: De Molenstraat in de jaren vijftig. Aan de linkerkzijde firma Verbugt en rechts Hotel Antiek.

Bronnen:
Piet Verbugt
De Lambertuskerk en Helden

Anekdote

In 1876 werd de Dörper kerktoeren getroffen door de bliksem en brandde hij af. Het torenkruis viel daarbij omlaag en was natuurlijk beschadigd en scheef. In de smederij van Thei Verbugt (Smete Duurke) werd het kruis hersteld om vervolgens met hout, lood en ijzeren ringen opnieuw bevestigd te worden. Volgens de aannemer zou het kruis niet passend bevestigd kunnen worden. Omdat zijn vrouw zijn schoenen had opgeborgen, moest Duurke op klompen de kerktoeren in om het kruis te bevestigen. Dat was gelukkig geen probleem. Het probleem ontstond daarna. Thei durfde namelijk niet meer naar beneden. Met touwen heeft men hem uiteindelijk omlaag weten te halen.

www.consendo.nl

Foto's: Collectie Verbugt

Het pand Verbugt ná en vóór de verbouwing in 1965.

Het gezin van Piet en Toos Verbugt-Steeghs in 1961 met verder vlnr: Hans, Ans, Karin en Teja.

koopakte. Eén dag later was alles beklonken! Van de opbrengst van het bosperceel kon de verbouwing ook nog eens makkelijk betaald worden. Na de verbouwing stootte Piet de haard- en fornuisverkoop af en richtte hij zich puur op het loodgieterswerk en sanitair.

Tijdens het bestaan van het bedrijf heeft Piet twee personeelsleden in dienst gehad: Jan Peters (32 jaar) en Dré Stammes (16 jaar). In de laatste jaren van het bedrijfsbestaan werkte zoon Hans ook mee, maar Hans nam in 1989 de zaak toch niet over. Dat betekende het einde van de onderneming.

Het echtpaar Verbugt-Steeghs kon het na 37 jaar rustiger aan gaan doen. Piet overleed in november 2015. Zijn vrouw was al in oktober 2004 gestorven.

Momenteel is het winkelpand met werkplaats in gebruik door Consendo en staat het woonhuis te koop.

Van Franciscusschool naar Plattelandshoés

Theij Cox

De Sint Franciscusschool aan de Koninginnelaan (voorheen Ninnespadije) in Panningen werd op maandag 3 september 1956 plechtig ingezegend en in gebruik genomen. De wijk Panningen-Noord (de latere schoolnaam) moest nog gebouwd worden!

Burgemeester Cremers en pastoor Kellenaers (voorzitter van het schoolbestuur) hebben een grote rol gespeeld bij de totstandkoming van dit prachtige schoolgebouw, ontworpen door architect H. van den Hombergh.

Opvallend zijn de grote raampartijen en de hoogteverschillen in het vlakke dak met de overstekende randen.

De firma J. en L. Haegens uit Horst mocht de school

bouwen. De kosten waren bijna een kwart miljoen gulden. Het eerste hoofd van de school was meester Hendrickx.

In 2015 kwam het gebouw leeg te staan omdat de school naar het nieuwe onderkomen in de Groenling verhuisde. Daarvoor al, in 2014, verkenden vijf ondernemende burgers de mogelijkheden voor een hospice in Peel en Maas en Leudal. In 2015 werden alle plannen uitgewerkt en kon de school worden aangekocht. Vervolgens ging de stichting Plattelandshoés voortvarend te werk om begin 2017 te kunnen starten met dit unieke hospice.

Het karakteristieke pand is verbouwd en ingericht met negen appartementen, die alle voorzien zijn van een leef-woonkamer, twee slaapkamers en een eigen badkamer.

In de centrale ontvangsthall is een ontmoetingsruimte. Ook is er een afscheidruimte ingericht, waar familie en vrienden afscheid kunnen nemen van hun dierbare. Rond het gebouw komt een tuin die vooral veel rust gaat uitstralen.

Toen

Nu

De Norton en het einde *Jeu Mertens*

Vriendengroep Heldense Luchtvaart Club anno 1943. Achteraan vlnr: Frans Niessen en Piet van Lier. Midden vlnr: Lambert Beek, Jacques van Nisselroy, Jan Niessen en Karel Martens.

Mei 1945: Duitsland capituleert. Nederland is vrij. Dwangarbeiders en gevangenen keren terug. Grote droefheid bij families waarvan hun dierbaren het niet hebben overleefd.

De kieët is weer compleet. Lambert, Frans en Karel hebben honger en dwangarbeid redelijk doorstaan. Piet (16 jaar) kwam terecht op een boerderij waar hij als zoon werd behandeld. Toen Piet weer thuis kwam bleek hij zelfs 'aangekomen'. De oorlog is dan wel voorbij maar de nasleep is nog lang. De schaarste van goederen en bepaalde levensmiddelen blijft nog lange tijd en daarom ook de distributie (alles op de bon). Maar het leven is totaal anders; we waren vrij. Het sociale leven komt weer op gang. Met frisse moed pakken fanfare, voetbal, jeugdverenigingen enz. de draad weer op. Ook onze club komt weer regelmatig naar de kieët, maar toch verandert er geleidelijk wat. We zijn inmiddels weer wat ouder en wijzer en hebben onze eigen verplichtingen zoals werk en studie, en ook meisjes gaan een grotere rol spelen. De kieët blijft toch nog anderhalf jaar bestaan.

De laatste gebeurtenissen

In de zomer van 1945 viert Helden de bevrijding. Wij namen deel aan de optocht met een wagen waar een vliegtuig boven zweefde. Onder het vliegtuig was een pompoen gehangen; de atombom. Niet erg grappig, maar dat was ook niet de bedoeling.

We gingen in dat jaar met bijna de hele club (twee konden helaas niet mee) op vakantie naar Zuid-Limburg. Gepakt,

Vooraan vlnr: Jeu Mertens, Theo Keiren en Hand Reijnders.

gezakt, tent, kookgerei; alles hadden we bij ons behalve vervoersmiddelen. Te voet en liften was 't plan. In Kessel kregen we met moeite een lift naar Roermond en daar namen we de trein, want liften lukte niet. Het werd een onvergetelijke vakantie, maar zonder vervoer niet voor herhaling vatbaar. Ruim een jaar later verlieten we ons lokaal met weemoed. Alles van waarde werd verkocht. De aardappelmolen ging naar Sef Hanssen. Hij wilde geraspte wortelen aan zijn kippen voeren. De kieët als clubhuis is vanaf dat moment verleden tijd, als vriendenclub blijft de kieët nog voortleven. In het laatste deel van het kieëttijdperk gaat een motorfiets een grote rol spelen.

Vlnr: Hand Reijnders, Lambér Beek, Jan Niessen en Jeu Mertens. **Vóór de Kieët** (een kippenhok) in 1943 bij de familie Mertens (Stogger).

De Norton

De vader van Frans en Jan kreeg vergunning om een motorfiets aan te schaffen. Hij wilde geen motor, maar wij wel en zodoende konden we een zware motor kopen afkomstig van het Engelse leger: de 'Norton'. Een eencylinder motor voor negen man. Toch gaf dit geen problemen. De machine had de groengrijze legerkleur, dat kon natuurlijk niet. Daarom spoten we hem over: vuurrood. Wij vroegen het motorrijbewijs aan nog voor de motor werd geleverd. Veel sneller dan verwacht kregen Piet, Jan en ik de oproep voor het rijexamen, alle drie op één motor naar Roermond. Om wat te oefenen reden we ieder één derde van de afstand, want onze rijervaring was te verwaarlozen. Tot onze eigen verbazing slaagden we voor theorie en praktijk. Motoren waren toen, zo kort na de oorlog, zeldzaam op de weg. Wij waren geen van allen macho's, maar een motor tussen je benen gaf toch een stoer gevoel. Tijdens de eerste maanden van ons motorbezit bestond nog een zondags rijverbod voor alle motorrijtuigen, behalve voor speciale vergunninghouders. Ik heb die wet overtreden, met alle gevolgen van dien. Vlak naast ons woonde Van Driel, opvolger van de sjöt (zie *De Moennik* 48) en bewoner van het zelfde huis. Deze vreselijke man lag vaak op de loer om ons te pakken.

Voor de rechter

Op een zondag wilde ik de motor meenemen bij Frans en Jan

Niessen, omdat ik maandagmorgen al vroeg naar de landbouwschool in Roermond wilde rijden. Tweehonderd meter reed ik op de weg, tot bij mij thuis, en hij had me te pakken. Waarschijnlijk heeft hij de motor horen aanslaan. Zijn zontje stond aan de weg, schreeuwde wat en direct kwam z'n vader tevoorschijn. Zo reed ik met open ogen in een hinderlaag. Een paar weken later lag de 'schikking' op de mat: 50 gulden. Maar tot mijn verrassing zou de wandaad zijn gepleegd op de Van Hövellstraat in Tegelen.

Een maand later sta ik voor de rechtbank. De rechter leest mij de hele aanklacht voor. Ik antwoordde dat ik nooit in Tegelen geweest was. Misschien wel twee maanden later stond ik weer voor de rechter, maar ook Van Driel was opgeroepen. Het proces-verbaal werd ongeldig verklaard. 'Hier zijn we mooi van af,' dacht ik. Tegenwoordig laten ze voor zo'n fout een echte boef lopen maar bij mij lag een maand later weer zo'n hatelijke brief in de bus: 60 gulden. Toen werd ik 'waers' en betaalde niet. Inmiddels was ik in dienst. Een hele tijd later, ik

kwam net met verlof thuis, stonden er plotseling twee stuks politie aan de deur met orders van Van Driel (blijkbaar hun baas): '60 gulden aanpakken of Jeu Mertens oppakken'. Door deze affaire heeft het respect voor de justitie bij mij een flinke deuk opgelopen, waarvan ik tóg af en toe last heb.

Een vonk die oversprong

Ook Jan maakte een rit op de Norton met vérstrekkende gevolgen van heel andere aard. Mijn nichtje Nelly Schers uit Montfort - tijdens de kermis bij ons op bezoek - zou door mij met de motor naar Kessel worden gebracht. Van daar kon ze met de bus verder reizen naar huis. Het kwam mij echter niet erg gelegen, er wachtte een meisje op mij. Jan was dadelijk bereid dat

Jacques van Nisselroy op de Norton.

klusje van mij over te nemen. Hij bracht Nelly niet naar Kessel, maar naar Montfort. Misschien is op de motor - dicht bij elkaar - de vonk overgesprongen... Enkele jaren geleden was ik te gast op de gouden bruiloft van Nelly en Jan. Een sportief ritje maakte ik met een klasgenoot van de landbouwschool naar Maasbracht. Wij hadden daar een excursie. Op de terugweg - het was al laat - strandden we in Roermond. Hoe lang en hard we ook traptten op de starter, er was geen beweging meer in te krijgen. Ten einde raad hebben we de motor geparkeerd bij het tankstation aan de Maas en maakten er maar een bedevaart van: te voet naar Helden. Wat de anderen van de club met de Norton beleefd hebben weet ik niet meer. We hebben allemaal van de motor genoten.

Kieët adieu

Het einde van 'de kieët' komt er onvermijdelijk aan. We moeten in dienst, behalve Piet en Karel, die werden vrijgesteld. Lambér en Jac zijn de eersten die worden opgeroepen en vertrekken na enkele maanden naar Indië. Hand volgt een half jaar later. Theo komt bij de officiersopleiding. Frans en Jan mogen hun diensttijd in Nederland vol maken en ik krijg een jaar uitstel maar geen afstel. Te elfder ure moet ik onverwacht alsnog naar Indië. Een jaar en vier maanden later kom ik weer thuis. Lambér, Jac en Hand - die veel vroeger naar Indië vertrokken - verbleven er ongeveer drie jaar.

Na ruim vijftig jaar kijk ik met voldoening terug op de kieëtjaren. Ze waren voor ons allemaal een onvergetelijke, spannende en waardevolle tijd.

De redactie van De Moennik dankt Jeu Mertens voor zijn mooie artikelen over de Kieët. Doorspekt met milde humor gaven ze een mooi beeld van hoe een vrienden-groep in oorlogstijd er samen het beste van probeerde te maken. In de volgende Moennik toch nog een ander verhaal van Jeu.

Het huwelijk van Jan Niessen en Nelly Schers.

Foto's: Collectie Jeu Mertens. Hand Reijnders en Jan Niessen.

Bij het Drielandenpunt in Vaals, waar de groep fietsend naar toe ging vóór de oorlogsjaren. Vlnr: Jacques van Nisselroy, Hand Reijnders, Thei Keiren en Jeu Mertens.

Theo Cox op 18- of 19-jarige leeftijd.

1945: Het drama van Theo Cox

Joep Hermans

Tijdens de bezetting door de Duitsers kregen jongeren van 18 jaar en ouder een oproep voor de verplichte arbeidsinzet (Arbeitseinsatz). Ook Theo Cox (bijnaam Juulke) uit Helden. Maar Theo en vader Coxe Giel wisten dit niet, omdat moeder de oproep onderschepte, snel kapot scheurde en in brand stak.

Met andere woorden: wat niet weet, wat niet deert! Maar op een vroege morgen, ergens in mei 1944, werd het huis van de familie Cox aan de Van Hövellstraat 12 (1945 nr. 8) in Helden echter omsingeld door Duitse soldaten. Twee officieren traden binnen en met zaklampen werd het huis doorzocht. Theo Cox werd gevonden, van zijn bed gelicht en meegenomen. Hij werd samen met onder andere burgemeester Van Cann, Schilte en politieagent Van Leer op transport gesteld naar kamp Amersfoort.

Het hoofd van Theo werd kaalgeschoren en met een grote groep Nederlanders ging het in houten treinwagons naar Hannover. Daar moest hij in een fabriek werken. Hij leed honger en ging bedelen voor wat extra eten. Gelukkig was er een Duitse opzichter die hem af en toe een boterham gaf. Een jaar later, in april 1945, kon Theo weer terug naar zijn geliefde Helden waar zijn familie hem weer in de armen sloot.

Maar daarmee was het leed niet geleden. De familie Cox had een aspergeveld vlak bij hun huis in 'de Riet' (huidige hoek Haammaeckerstraat-Blauwververstraat) en Theo genoot van het werken op het land en in de buitenlucht. In het aspergeveld hadden mijnen gelegen, maar die waren opgeruimd. Het veld was door defensie officieel als 'schoon' vrij gegeven. In een van de hoeken van het veld lag een hoopje bijeen gewaaid stro, dat was van andere velden tot in de hoek van de aspergebedden gewaaid. Omdat de bovenste laag droog was, stak vader Giel Cox met een lucifer het stro in de fik en ging naar huis. Maar niet alles brandde op, omdat het onderste stro door de grond nog vochtig was gebleven.

De volgende dag, het was 5 juni 1945, ging Theo aan het eind

van de middag weer naar het aspergeveld. Daar zag hij dat niet alle stro was opgebrand en hij gooide er nog eens een lucifer op. Hij hield wel van een fikkie. Theo ging bij het vuurtje op zijn hurken zitten en stak voor de gezelligheid nog een lekker sigaretje op. Wat volgde was een hevige knal: er was toch nog een landmijn achtergebleven! Zwaar bloedend werd Theo door Sjaar Van Essen bij de 'Haammaeker' Sjang Keiren (nu parkeerplaats hoek Van Hövelsstraat-Haammaekerstraat) naar binnen gebracht.

Theo werd van hieruit met taxi Gielen en begeleid door Coxé Sjeng over Kessel en het veer naar het ziekenhuis in Tegelen gebracht. Onderweg moest gestopt worden, omdat Theo door het enorme vochtverlies grote dorst had en om water smeekte. In het ziekenhuis aangekomen vroegen artsen waar hij pijn

had. Theo wees naar zijn been, in het bovenbeen zat een enorme gapende wond. De artsen besloten het been direct te amputeren. Theo kreeg de ene na de andere fles bloed toegediend, zelfs van de taxichauffeur.

Wat Theo niet gemerkt had was dat een scherf van de ontplofte landmijn in zijn longen was binnengedrongen. De artsen zagen pas na de operatie dat er ter hoogte van zijn borst een gat in de kleding zat en toen werd duidelijk dat een scherf van de landmijn zich in de longen had geboord. Enkele uren later, om 21.00 uur stierf Theo op 20-jarige leeftijd in de armen van zijn moeder en vader. Hij was enige zoon in het gezin Cox met vijf meisjes, Martha, Mia, Jeanne, Nellie en Francis.

Het huis van de familie Cox aan de Van Hövelsstraat.

Foto's: Collectie familie Cox

Bron: 'Jeugdherinneringen' van Jeanne Cox, zus van Theo.

De dood van mijn vader

*Verteld door Wiesje Dorssers-Teeuwen
en opgeschreven door zoon Wim.*

Er werd hard op de deur geklopt. Wiesje Teeuwen, op dat moment 23 jaar oud, was met de alledaagse dingen van het huishouden bezig. Ze legde haar werk neer, liep naar de voordeur en dacht bij zichzelf nog even na wie dat toch kon zijn. Alle Hieldense mensen kwamen vanzelfsprekend achterom binnen. Nietsvermoedend maakte Wiesje de voordeur open en zag een jonge Duitse soldaat staan. Zonder verdere plichtplegingen liet hij haar een aantal voorwerpen zien. 'Kennen Sie diese Sachen?' vroeg hij in het Duits.

We schrijven 17 november 1944. De oorlog in Helden-Dorp en omgeving liep op zijn laatste benen. Wiesje was de jongste in de familie Teeuwen. Ze woonden met het hele gezin op de

Baarloseweg 25, toentertijd nog Onder en Eindt
geheten. De familie Teeuwen bestaande

uit vader Mathijs, moeder Beatrix
Daniëls en acht kinderen. In de
omgeving was Mathijs

Teeuwen beter bekend als

'Iezeren Henneskes

ziene Ties'. Een naam

die Hannes Teeuwen,

de opa van Wiesje ver-

wierf door zijn werk-

zaamheden bij de ijzer-

ertsfabriek. In die tijd

kende men elkaar beter

onder de bijnamen en vanuit

de familiale achtergrond, dan

onder de officiële achternaam.

Het echtpaar Teeuwen-
Daniëls.

In de loop der jaren was het gezin Teeuwen door verschillende gebeurtenissen zwaar getroffen. Moeder Teeuwen bezweek in 1924 als eerste van het gezin aan tuberculose, destijds een gevaarlijke en naar later bleek dodelijke ziekte voor de familie. Wiesje was toen slechts drie jaar oud en heeft dus geen actieve herinneringen aan haar moeder. Vader Tieske bleef

achter met acht kinderen; vier meisjes en vier jongens. Toen Wiesje vijf jaar was, kwam er een nieuwe uitbraak van tbc op de Baarloseweg. Bij verschillende families waren er slachtoffers, zo ook weer bij de familie Teeuwen. Marieke, de oudste dochter, toen 19 jaar oud, overleed na een ziekbed aan de ziekte.

Tbc-uitbraak

Wiesje, nu 95 jaar oud, kan zich nog goed herinneren dat de mensen die aan tbc leden, in quarantaine moesten. In een klein huisje aan 'd'n Diëk', (de zandweg die Onder en Eindt verbond met de Kloosterstraat) verbleven alle tbc van de straat en werden zij verpleegd en verzorgd.

Zes jaar later werd het gezin Teeuwen getroffen door de derde tbc op de Baarloseweg met het volgende slachtoffer bij het gezin. Gondje, toen 13 jaar oud, overleed, na een relatief kort ziekbed. En ook Anna, de oudste nog levende dochter van 19 jaar, werd getroffen door de ziekte. Zij werd niet thuis maar in het tbc in Heerlen verpleegd. Anna overleefde de ziekte, trouwde nog voor de oorlog en woonde in Blerick.

Na 1940 liet de oorlog zich ook op de Baarloseweg gelden. De eerste herinneringen van Wiesje aan de oorlog waren de kleine groepjes Duitse soldaten, de Pruisse, die over de Baarloseweg van Oost naar West trokken. *'We wisten niet zo goed wat er aan de hand was en stonden aan de weg een beetje te kijken. Ook 's avonds als er bommenwerpers (de 'Vrolijke Jantjes' werden ze genoemd) hoog door de lucht vlogen, wisten we niet zo goed wat er loos was. Het was wel een heel spannende tijd, waarin van alles gebeurde.'*

Inkwartiering

De Duitsers werden al snel na het begin van de oorlog ingekwartierd in de schuren van de boeren op de Baarloseweg en zijn daar vrijwel de hele oorlog gebleven. Men leerde te leven met de Duitse bezetters en gelukkig voldeden ze lang niet allemaal aan het beeld van de kwaadaardige Duitse soldaat.

Wiesje: *'Het waren ook gewone jongens die in dienst moesten, bevelen op moesten volgen en zelf niet zo veel te vertellen hadden.'* De vrouwen van de Baarloseweg werden verplicht

Wiesje Dorssers-Teeuwen

Wiesje tijdens haar schooljaren.

Vlnr: Thijs Teeuwen, Nellie Teeuwen-Lormans, Jetje Dorssers, Wiesje Dorssers-Teeuwen, Kuub Teeuwen, Sjeng Dorssers, Jan Teeuwen.

om aardappelen te schillen voor de Duitsers. Ze hadden daarvoor een keukentent op 'den Diëk' opgezet. Naarmate de oorlog vorderde en de Duitsers voor productie meer en meer afhankelijk werden van de inzet van de lokale bevolking, werden mannen opgeroepen voor de 'Arbeitseinsatz'. Om die 'Einsatz' te voorkomen, doken de mannen onder op verschillende plekken op de Baarloseweg en in het bos tussen Kessel en Helden. 's Avonds bracht Wiesje een 'krukér' eten naar de onderduikers. Het eten werd afgeleverd bij de 'sjansenberg', die in het verlengde van 'd'n Diëk' tegen de bosrand stond. Op de terugweg nam ze vanuit het veld klieë en serdèl (= seradel = groenvoergewas, red.) mee naar huis. Haar broers Graad, Hand en Sjeng zaten in het bos en Kuub had op de hooizolder een schuilplaats gemaakt. Ook Sjeng Dorssers (Feuskes Sjeng), waar Wiesje in mei 1945 mee trouwde, zat in het bos ondergedoken.

Dat ze niet op de Duitsers gesteld waren, blijkt uit de volgende anekdote. Ondengend als Wiesje af en toe was, heeft ze ooit met haar zus uit elk Duits brood dat bij hen op de boerderij lag, een hap genomen, die vervolgens uitgespuugd om de broden verder gewoon te laten liggen. Ze was achteraf maar wat blij, dat dit niet bij de Duitsers bekend is geworden. De boerderij van de familie Teeuwen was in die tijd een

gemengd bedrijfje; men had wat kippen, schapen, een paar varkens, een of meerdere koeien en een paard. Aangezien haar moeder en al haar zusjes, uitgezonderd Anna, waren overleden, was het rinnen van het huishouden vanaf haar 16e jaar Wiesjes taak. Zo beheerde zij ook de huishoudpot en zorgde voor haar vader en broers.

Tragisch moment

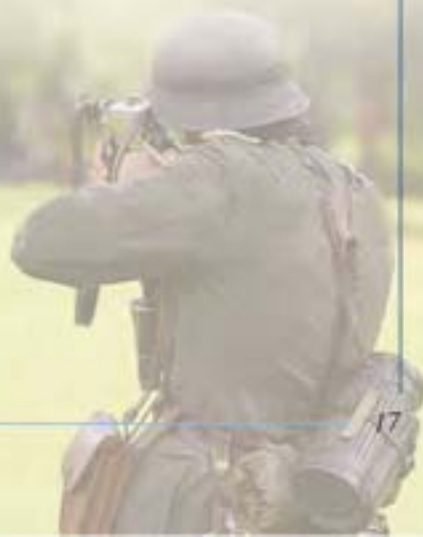
Terug naar die tragische dag, 17 november 1944. Vader Ties, slechthorend aan beide oren, zei laat op de ochtend tegen Wiesje dat hij de schapen die op 'de Del' graasden, ging 'verturen'. Dat betekende dat de schapen die met een ketting aan een pin in de grond vastgemaakt waren, naar een vers stukje grasland werden verplaatst. Wiesje herinnerde vader er aan dat de Duitsers het ten strengste verboden hadden om het veld in te gaan. Waarschijnlijk omdat het front rondom Helden lag en de Engelse soldaten heel dichtbij waren. Tieske stelde zijn dochter gerust en zei dat hij dan maar de kippen ging voeren. Naar later bleek is hij toch naar de schapen gegaan om hen vers gras te laten eten.

Met de spullen in de hand vroeg de Duitse soldaat aan Wiesje: *'Kennen sie diese Uhr?'* *'Maar natuurlijk!'* zei Wiesje; *'Dat is het horloge van vader en zijn portefeuille.'* Maar ook de portefeuille van Kuüb en een buisje zuiveringszout zaten nog bij de spullen die de soldaat bij zich had. *'Maar waar is vader dan?'* vroeg Wiesje, denkend dat haar vader nog in het kippenhok aan het werk was. *'Er ist nicht mehr! Er ist nicht stehen geblieben, wir haben ihn durchgeschossen!'* was het antwoord. *'Maar vader is toch doof, hij kon jullie helemaal niet horen!'*

Het besef dat haar vader zojuist was doodgeschoten en bij de schapen lag, drong tot Wiesje door en zij gilte het zo hard uit, dat haar broer Kuüb, ondanks het gevaar, uit zijn onderduikplek te voorschijn kwam. In wilde paniek trachtte Wiesje direct naar haar vader te gaan, die dood op het veld lag. Zij werd echter met geweld door de Duitse soldaat tegen gehouden. Het pistool werd tegen haar hoofd gehouden en de Duitser zei; *'Mädel, wenn du auf die Strasse oder ins Feld gehst, dann schießen wir dich kaputt'*. Kuüb heeft haar toen tegengehouden en

Vader Ties

meë naar binnen genomen. Wiesje kan zich nu, 72 jaar later, nog zeer gedetailleerd de gebeurtenissen van die dag herinneren.

's Avonds laat heeft Graten Giel het Duitse verbod getrotseerd en stiekem vader Tieske met een kruiwagen van het veld naar huis gehaald. De oude dokter Smeets heeft de dood van Tieske officieel vastgesteld. Hij stelde vast dat Tieske met een schot recht door het hart op slag is gedood.

Bevrijding

En...onbegrijpelijk voor het gezin, maar de volgende dag, 18 november 1944, eindigde de oorlog in Helden. De Duitsers

vertrokken met spoed in tegenovergestelde richting als waar ze vandaan gekomen waren. Engelse troepen werden op dezelfde plekken ingekwartierd, waar 24 uur eerder nog de Wehrmacht was gelegerd. Tieske werd snel daarna in Helden-Dorp begraven. Wiesje herinnert zich hoe ze met een Engelse Carrier naar de kerk zijn gegaan en hoe haar vader naast de kerk werd begraven.

Het jonge paar.

Foto's:
Collectie familie Dorssers

Dat het nog lang niet veilig was bleek nadien uit de woorden van deken Jaspers. Hij zei dat hij nog nooit zo'n schrik had gehad als op de dag dat hij Tieske had begraven. De granaten sloegen tijdens de begrafenisdienst in tussen de kerk en het huis van kapper Kranen.

Zo eindigde het leven van mijn vader, Mathijs Teeuwen, beter bekend als 'lezeren Henneskes ziene Ties', 71 jaar oud. Gestorven door een Duitse kogel, omdat de Duitsers bang waren voor het naderende einde en Tieske simpelweg niet goed hoorde.

Samen op de foto

De leraren van de (M)ULO

Marion Leurs-Jacobs en Willemien Severins-Janssen

Een kleine glimlach op de gezichten van deze heren en dame. Zou het bijna vakantie zijn?

Het zijn de leraren van de (M)ULO aan de Nijverheidsstraat / hoek Dwarsstraat in Panningen. In 1947 was de school opgericht als de ULO jongensschool St. Willibrordus. Frans Engelen werd de eerste directeur. Deze foto is waarschijnlijk genomen in een van de klaslokalen in het begin van de jaren zestig.

Het tegenwoordig leegstaande gebouw aan de Nijverheidsstraat werd in 1955 in gebruik genomen. Na de invoering van de Mammoetwet in 1968 werd de naam gewijzigd in MAVO en in 1974 wordt de school een onderdeel van het net opgerichte Bouwens van der Boijecollege.

Foto: Collectie weduwe Rutten

Voraan zittend vlnr:
Mien Veltmans
(Nederlands en muziek)
en Leo Lucassen
(geschiedenis en Duits).
Achteraan vlnr: Sjaar
Geraats, (boekhouden /
handelskennis), Jacques
Rutten (Engels), Theo
van Dijk (Duits), Frans
Engelen (Engels /
directeur), Wim van
Oostaijen (Frans) en
Bèr Titulaer (wiskunde).

Het glas-in-lood-raam in wooncomplex De Kaupman, Mariaplein, Helden

Op vrijdag 20 september 1984 onthulde toenmalig burgemeester Jan van t Hooft het glas-in-lood kunstwerk boven een van de twee ingangen van het nieuwe wooncomplex aan het Mariaplein (28 t/m 43) in Helden. De Heldense kunstenaar Harrie Kranen had dit raam in opdracht gemaakt. Het kunstwerk vormt een drieliuk met afbeeldingen van de oude parochiekerk van Helden, de abdij van Averbode in België en de vroegere proosdij Keyserbosch in Neer. Met beide heeft Helden een historische binding gehad.

Een duidelijke foto maken van dit raam kan alleen met een digitale truc. Omdat het raam van

binnenuit te weinig licht krijgt, kan het niet goed van buiten gefotografeerd worden. Door van binnenuit bij mooi weer een opname te maken en deze digitaal om te draaien, krijgt men toch een juiste weergave.

Tegelijk met de onthulling van het raam droeg de burgemeester het gebouw officieel over aan de Woningvereniging Helden, in de persoon van voorzitter Ton van der Zandt, en onthulde Karel Hermans de waar de oorspronkelijk plek verplaatste pomp op de Pool.

Tekst: Jos Krijnes. Bron: 'Midden-Limburg', 27-09-1984. Foto: Jac. Willekens

Wim Segers, grootmeester der kolderieke kleinkunst

Raf Janssen

In *De Moennik* 56 van maart 2016 stond een uitgebreid artikel over De Dörper Blaaskapel. Daarin werd de nodige aandacht geschonken aan de vermaarde *Symphonie für die Suppe*, waarmee de muzikanten uit Hëlje-Dörp internationale bekendheid verwierven. Het idee kwam van Wim Segers die het 'symfonie-orkest' op unieke wijze dirigeerde. Wie was Wim Segers en wat had hij nog meer in zijn mars op het gebied van de kleinkunst?

Wim Segers werd op 22 april 1926 geboren in Helden-Dorp waar hij opgroeide in de fanfarefamilie Segers. Daar werden in de jaren dertig van de vorige eeuw al toneelstukken geschreven. Hier moet kleine Wim de kunst van het schrijven en acteren hebben geleerd. Zijn oom Giel stond bekend als de Hëljese Tijd Uilenspiegel. Aanvankelijk zette Wim de familie-traditie voort met de productie van twee toneelstukken die in het park van notaris Haffmans werden opgevoerd. Maar al gauw stapte hij over naar de revue, samen met het in Helden 'wereldberoemde' Pierewietorkes. Het idee om in Hëlje-Dörp

Vlnr: Guus Niessen,
Wim Segers, Lei
Niessen, Karel Absil,
Piet Welten, Ben Huijs
en Ton van Soest.

met een revue te beginnen ontstond rond 1950 toen Wim samen met Ton van Soest terugkwam van een bezoek aan Venlo. Daar hadden ze de Venlose Revue van Sjeff Cornet bezocht. Ze vonden het prachtig en op de terugweg zeiden ze tegen elkaar: 'Der kënne wae auch!' Een jaar later was de eerste Hëljese Revue geboren met als titel 'Dao zien we'. En die

naam kwam terug in de vele revues die de jaren daarop werden opgevoerd: Dao zien we vur de lêste kieër, Dao zien we vur de allerlêste kieër, Dao zien we vur de alleralderlêste kieër, en zo ging dat nog jaren door.

Spektakel op de revue

Tijdens een carnavalszitting in 1987 vertelde Wim met enige weemoed hoe de eerste revue van start ging. *'Al ver voor de aanvang zat Zaal Aerdix vol. Iedereen wachte rustig af, netjes in de rij, met een zak openootjes op de schoot. Om acht uur zou er begonnen worden. Om kwart over acht gingen de gordijnen open en op de bühne zaten 50 tot 60 mannen van de fanfare. Die speelden eerst drie marsen. Daarna moesten al die mensen en hun spullen weer van de bühne af. De zaal bleef rustig wachten, terwijl wij de bühne opbouwden en eindelijk konden openen met het lied dat de herkenningmelodie van de Heljese Revue is geworden.'* De begeleiding van de revue werd verzorgd door het Pierewietorkes. Dit orkest was opgericht door Mathieu Niessen, de eerste Pierewiet. Toen deze te oud werd, nam Wim deze rol op zich en onder zijn leiding vrolijkte het orkest menig dorpsfeest op. Met name de revue die rond oud en nieuw opgevoerd werd, maar naderhand ook de carnavalsactiviteiten toen die begin jaren vijftig van de grond kwamen in Helden-Dorp. Het Pierewietorkes trad in die tijd ook op tijdens het personeelsfeest van de belastingdienst in Venlo, waar Wim werkte tot hij in 1960 een eigen bedrijf startte, samen met zijn vrouw Henriëtte.

De leden van het eerste uur die vast deel uitmaakten van het Pierewietorkes waren Nel en Koos Duijf, Karel Absil, Leo Niessen, Dré Peeters, Guus Niessen en Ton van Soest. Incidenteel deden ook muzikanten mee als Piet Welten, Gerrit Greijn, Sjaak Vorstermans en Thijs Heijnen. Wim Segers was als dirigent de aanjager. Naderhand ging het Pierewietorkes over in De Dörper Blaaskapel (zie *De Moennik* 56). Een opvoering van de bekende *Symphonie für die Suppe* tijdens een jubileum van een carnavalsvereniging in

Het Pierewietorkes onderweg.

Vlnr: Lei Niessen, Ton van Soest, Guus Niessen en Wim Segers.

V.l.n.r.: Ton van Soest, Wim Segers, Frits Segers, Lei Niessen, Ellie Niessen, ??

Ton van Soest en Wim Segers

Met dank aan Henriette Segers.

Foto's: Collecties Koos Nijzen-Duijf en Henriette Segers.

Het verhaal 'Het regende pijpestelen' kunt u op de website www.moennik.nl/tijdschrift lezen door op het webteken te drukken bij de inhoudsopgave van De Moennik 59.

www.moennik.nl

Keulen in 1973, haalde de Duitse televisie. Dat was een absoluut hoogtepunt. Henriëtte Segers herinnert het zich als de dag van gisteren: 'We moesten en zouden tijdens een jubileumviering van die carnavalsvereniging in Keulen optreden. Op een zondag. De jongens van de blaaskapel wilden eerst niet, want ze hadden vrouw en kinderen en ze waren door de week al vaak genoeg weg. Maar vanuit Keulen bleef men aandringen. Hun oplossing was: huur maar een bus en breng je gezin maar mee, want het optreden moet doorgaan. Zo is het ook gegaan. We hebben er een leuke dag Keulen van gemaakt.'

In feite is de Symphonie für die Suppe aan haar succes ten onder gegaan: de vele aanvragen om op te treden werd Wim en veel leden van De Dörper Blaaskapel langzaam te veel. In 1980 werd de symfonie voor de 220e keer opgevoerd. Het werd tijd voor Wim om een andere culturele kwaliteit naar voren te halen: op ludieke wijze de milde spot drijven met personen en gebeurtenissen uit het eigen dorp. Tijdens een optreden van De Dörper Zangers bij de carnavalszitting in 1983 gaf hij daarvan een schitterend staaltje ten beste. Tijdens de carnavalszitting in 1987 werden de oudgedienden van het Pierewietorke nog eens opgetrommeld voor een laatste optreden. Daarmee nam Wim afscheid van de kolderieke kleinkunst, die hij het liefst ten beste gaf in relatie tot carnaval. Wim had iets met het carnavalsfeest dat hem gelegenheid gaf uit te groeien tot een grootmeester in de kolderieke kleinkunst. Ook liep hij jarenlang voorop in de optocht, uitgedost als Lobbezoo, een vriendelijk-streng politiemannet die in de jaren 50 / 60 voor orde en rust zorgde in Helden-Dorp. Naast toneelstukken, revues, de kolderieke symfonie en de spotpraat over het eigen dorp, heeft Wim nog een aantal culturele producties achtergelaten: verhalen in het kader van Het Literair Café. Een van de laatste producten uit dit genre is een leuk verteld, maar spottend-triest verhaal uit 1987, over zijn eigen begrafenissen op een dag dat het 'pijpestelen' regende, en iedereen hem aan zijn lot overlaat en hij vanuit zijn kist herinneringen ophaalt aan zijn ouders.

Op 26 februari 1991, bijna 65 jaar, net bezig met het beëindigen van zijn bedrijf en het uitruimen van zijn kantoor, is de culturele veelkunner Wim Segers aan een herseninfarct overleden.

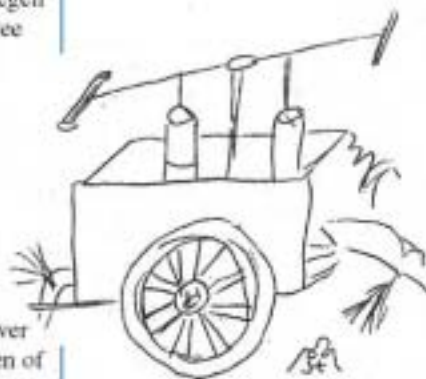
Brand!

Wim van Heukelom

Wat hebben we bij een brand vaak gelachen! Dit klinkt wel cynisch, maar zo is het natuurlijk niet bedoeld. Brand in ons dorp was op zich een ernstige zaak die de getroffen materieel ruïneerde. Z'n boerderijtje weg, z'n ploeg, z'n eg, z'n kruiwagen, z'n kar en daarbij het dikwijls schamele huisraad. Natuurlijk trachten de naaste burens te redden wat nog te redden was, maar dat ging bijna steeds in zo'n paniek dat er soms, met de beste bedoelingen, meer werd vernield dan nodig was. Dit kwam ook door de felheid waarmee deze boerderijtjes brandden. 't Spreekwoord zegt immers. 'Oude schuren branden fel'. Dit geldt trouwens ook voor de mensen. Maar hier gaat het weer om de dwaze situaties.

Ons dorp is zeer uitgestrekt en de buitengebieden waren alleen, zoals u al weet, langs zand- en eventueel modderwegen moeizaam te bereiken. De kern van het dorp bestaat uit twee delen: 'Dörp' en 'Kapèl', twee héél oude benamingen. Zo waren de inwoners ook verdeeld in 'Dörper' en 'die van Kapèl'. Ieder gedeelte had een eigen brandspuit. Die van 'Kapèl' was een eeuwenoud door een paard getrokken geval. U kent ze wel van oude plaatjes. Een met de hand te bedienen zuigperspomp die water op moest zuigen in het (houten) reservoir mits een brandput vlak bij de brand was en water bevatte en dan weer onder druk naar de enige brandslang moest stuwen.

Helaas was er altijd iets mis. De brand was wel eens heel ver weg, de brandput niet in de buurt of helemaal niet te vinden of leeg, de zuig- en de perssling altijd lek en de 'pompen' niet veel beter. En als de wegen tot modderpoelen waren geworden kwam men nooit bij de brand omdat de spuit wel hier of daar vast bleef zitten. Onder luid geschreeuw waarbij iedereen

**De brand van het
boerenbondgebouw aan
de Steenstraat in
Panningen in 1939.**

commandeerde en met behulp van een paar emmers en 'melktuiten' werd dan het stoffelijk overschot van wat eens boerderijtje was 'nageblust' - meestal overbodig. Als alle 'gevaar' geweken was trokken de dappere vrijwillige brandweerlieden af, en als ze weer in 'Kapèl' terug waren (na zich onderweg al goed gelaafd te hebben) blusten zij in het een of andere café, bij Betje of Sef of Toontje ook nog eens flink na.

'Dörp' had dus ook een brandspuit. Maar deze was zo mogelijk nóg ouder. Het was een grote houten ton zonder pomp, stevig vastgespijkerd op een zware korte kar met enorme wielen, een hoog gevaarte dat permanent op alarm stond te wachten in de een of andere schuur.

Slangen waren er niet bij want daar moest 'Kapèl' voor zorgen. Dat 'Kapèl' maar één slang had mocht niet hinderen. Deze 'Jan van der Heijden' werd ook getrokken door een paard. Och èrm! Een klein, heel oude hit, rauw behaard, met een opgebogen rugje en hout-stijf van ouderdom.

Van dit diertje werd verwacht dat het de spuit in vliegende galop naar de ramp zou brengen die zich soms wel anderhalf uur gaans van de 'brandweerkazerne' voltrok. Maar wat gaf dat? Plicht van de bestuurder was dat hij naar de brand moest gaan en dus deed hij dat. Dat hij misschien driemaal zoveel tijd ervoor nodig had als een voetganger interesseerde hem niet. Hij deed wat hij kon en zo 'snel' als het paardje kon. En dat was zeker niet in rengalop. Deze plichtsgetrouwe 'brandmeester' was een wel wat, laat me maar zeggen, slome jongen. Lang, blond, onverschillig en met een paar kano's van voeten. Hij haastte zich nooit. Bij alarm spande hij rustig het rossinante in, klom, niet te haastig, op de ton en 'spoedde' zich brandwaarts. Meestal kon hij ook weer op z'n weg omkeren daar hij de Kapèlse spuit dan alweer op de thuisreis, tegenkwam. Hij had aan zijn plicht voldaan en kon de vastgestelde beloning van vijf gulden op het gemeentehuis gaan halen.

't Was, ik weet het nog goed, in 1930's namiddags op een drukkend warme zomerdag. 't Huisje van Klompe Piet stond in brand. Dat wil zeggen het brandde wel wat, maar het wou maar niet dôÿrbranden. En wij vonden dat, nu er een kans bestond dat 't schandelijk oude kavalje de nette straat nooit meer zou kunnen ontsieren, 't nu ook

maar goed moest branden. Maar hoe het vuur ook werd aangespoord, 't ging niet naar wens. Zelfs een door onze vriend Max uitgegoten 'tuitje' petroleum mocht niet baten, 't bleef maar wat bij enkele naargeestige vlammetjes.

Inmiddels kwam het verwachte onweer snel opzetten. En u kunt het geloven of niet, maar 't was wáár! Met een van de eerste bliksemschichten sloeg de regen als een waterval neer, het vuur laaide fel op en in een oogwenk was van 't huisje van Klompe Piet alleen nog maar een puinhoopje over.

Deze 'droeve' gebeurtenis had ook nog een prettige afloop voor een van onze 'schutten'. Hij had een ouwe versleten kepi en kon maar geen nieuwe krijgen. Hij verloor, per ongeluk natuurlijk, bij deze brand al direct bij het begin zijn kepi, die jammerlijk in de vlammetjes omkwam. Hij kreeg een mooie nieuwe kepi onder dankbetuiging voor zijn dappere optreden.

Een andere keer stond de bakkerij aan de Kromstraat in 't Dörp in brand. De 'Kapèlse' brandspuit was present en zou trachten het woonhuis langs de straat te redden. De 'Dörper spuit' werd in 'reserve' gehouden. Gelukkig lag aan de overkant een brandput. Rap werd de zuigslang met het korfje dat ongerechtigheden moest tegenhouden in de put neergelaten, zwaar werd gepompt en zwaar haalde het water de nok van het dak. De moedige spuitgast kon nu over de nok heen, onder tuitbundig gejuich van de 'volksmenigte' de straal op de vuurhaard richten. Eilacie, niet lang. Want al na een paar minuten was de put nagenoeg leeg en brulde onze dakheld: *'Sjei oet! Ich krieg allein mèr toter!'* Het brandje dat nogal meeviel is toen verder met een paar emmers water geblust.

En de 'Dörper brandmeester' kreeg zijn paraatheid natuurlijk met vijf gulden gehonoreerd.

De Heldense brandspuit in het oude raadhuis van Helden (plm. 1900).

Wim Daniëls

Deze keer in de rubriek 'Straatnamen' geen analyse van het ontstaan van één bepaalde straatnaam, maar een bijdrage over het ontstaan van straatnamen in het algemeen en in het bijzonder in de vroegere gemeente Helden.

Een aantal van de straatnamen in Helden die wij nu nog steeds gebruiken, danken hun bestaan aan het vastleggen van die namen in de zogeheten 'wegenleggers' van de gemeente Helden. In die wegenleggers zijn vanaf rond 1800 de in de volksmond reeds bestaande aanduidingen voor wegen, paden, stegen, enz. vastgelegd. In het gemeentelijk archief van Helden vinden we een vijftal wegenleggers, al of niet met een kaart waarop de wegen zijn ingetekend.

Ontstaan van straatnamen

Al heel vroeg leren kinderen van hun ouders op welke straat ze wonen. Voor ons is het gebruik van straatnamen volkomen normaal, maar er was ooit een tijd dat je niet op elke hoek van de straat een bordje vond met een naam daarop.

De officiële naam van de straatnaam is hodoniem. Een hodoniem is een woord om wegen mee te kunnen aanduiden. Onder wegen worden straten, lanen, steegjes en dergelijke verstaan. Het hodoniem vormt een onderdeel van de toponymie (plaatsnaamkunde).

Als je in de Middeleeuwen de weg wilde weten kreeg je een bloemrijke beschrijving: bij het bruggetje rechts, bij de klokkentoren links, bij de oude gevel recht door. Maar op een gegeven moment werd dit toch te omslachtig. Vanaf de Middeleeuwen begonnen de mensen met het geven van kortere omschrijvingen aan een straat of omgeving. Straatnamen uit die tijd zijn ook erg logisch en passen bij of beschrijven vaak de omgeving. In die tijd werden er op drie manieren namen aan straten gegeven:

- Een straat werd vernoemd naar een eigenschap; bijvoor-

STAAT van al de in de Gemeente Helden bestaande Buurtwegen, opgemaakt ingevolge art. 10 van het Reglement van 15 Julij 1842, en 7 Julij 1843, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 1 September 1843 N° 50. (zie Adm. Mem. N° 151 en 151 van 1843.)

beeld de lengte van de straat (Langestraat) of de ouderdom van een straat (Nieuwstraat).

- Een straat werd vernoemd naar de handel die er plaats vond of naar de ambachten die er werden uitgevoerd (Vismarkt, Schoenmakersteeg).
- Bij het benoemen van een straatnaam werd de relatie van de straat met iets of iemand aangeven (Schoolstraat, Beekstraat).

In 1851 kwam hier verandering in. In dat jaar is in de Gemeentewet vastgelegd dat straatnamen voortaan officieel vastgelegd moesten worden. Ook moest elk huis in een straat een vast nummer krijgen. Belangrijke redenen voor dit besluit was dat het simpelweg steeds drukker werd overal. De postbode kon mensen niet meer vinden en ook hulpdiensten zoals politie, brandweer en ambulance hadden moeite met het vinden van het juiste adres.

Veel straten hadden in die periode al een naam in de volksmond, veelal werd deze naam overgenomen door de gemeenten en aangenomen als officiële straatnaam.

Wegenleggers

Een wegenlegger is een document waarin vermeld staat wie verantwoordelijk is voor het onderhoud van een openbare weg. De wegenwet bepaalt dat elke Nederlandse gemeente verplicht is om een wegenlegger op te stellen. De wegenlegger geeft juridische duidelijkheid over de openbaarheid van de weg en de onderhoudsplichtige.

De wegenlegger wordt opgesteld door het college van Burgemeester en Wethouders. De grenzen van de behouwde kom voor toepassing van deze wet en de legger zelf worden vastgesteld door Gedeputeerde Staten. De wegenlegger geeft juridische duidelijkheid over de openbaarheid van de weg en de onderhoudsplichtige.

De volgende wegen worden in een wegenlegger beschreven:

- Buiten de behouwde kom, of kommen gelegen wegen. De gemeente is onderhoudsplichtige voor de wegen binnen de bebouwde kom en gaat over de openbaarheid van deze wegen.
- Van wegen welke deels binnen en deels buiten de bebouwde kom of kommen liggen, wordt ook het binnen een bebouwde kom gelegen deel op de legger gebracht, indien en voor zover dat deel niet door de gemeente wordt onderhouden.

Toegangswegen naar stations (binnen en buiten de bebouwde kom).

Een brief uit 1904, verzonden vanuit de Verenigde Staten met adresgegevens die in die tijd voldoende waren om de brief af te leveren.

Illustratie: Archief Herk Thiesen

Bronnen: Rik Lenders en De Moennik no. 47, 2013

Kaarten: Staat der openbare wegen, Gemeente Helden, 1894.

De eerste wegenleggers uit 1808 en 1810

De eerste wegenlegger van de gemeente Helden stamt uit 1808, in de tijd dat Helden bij het Frankrijk van Napoleon hoorde. Hij is dan ook opgesteld in het Frans: 'Etat des chemins vicinaux de la Mairie de Helden'.

Er worden vijf wegen in vernoemd:

- Le chemin nommé Dorper et Capellestræet (3 km in de gemeente);
- Le chemin dit (de straat genaamd, red.) Sandbergerweg (3 km in de gemeente);

Fragment uit de eerste wegenlegger.

- Les chemins dits de Heuvelhoeker en Deemsche straeten (1 km in de gemeente);
- Le chemin dit [...mans], Hoekerstræet (1 km in de gemeente);
- Le Chemin dit [...raysche weg] (5 hectometer);

De namen van de laatste twee wegen zijn moeilijk te ontcijferen of te herleiden.

Er is ook nog een wegenlegger van 1 mei 1810. Daarin is ook sprake van wegen naar Baerlo, Sevenum en wordt de Loogenweg genoemd.

De tweede wegenlegger uit 1842

In deze tweede wegenlegger vinden we namen van straten en wegen die we nu nog steeds kennen, zij het soms in een andere schrijfwijze: Hazenakker, Houbeslag, Keup, Hirststeeg. Maar ook namen die in de loop der tijden verdwenen zijn: Kromstraat, Straatje, Hoogenweg. Ook worden in deze wegenlegger namen van gehuchten en buurtschappen gebruikt als wegnaam: Everlo, Huishoek, Einderveld, In de Riet.

De derde wegenlegger uit 1894

In 1894 verschijnt voor het eerst een kaart waarop 'De staat der openbare wegen en voetpaden' is weergegeven. Op deze oudste wegenkaart van de gemeente Helden hebben reeds een groot aantal wegen (paden) een naam. Naast wegen en voetpa-

den vinden we op deze kaart ook de gehuchten / buurtschappen vermeld; ook zijn de waterlopen en de grondpercelen ingetekend.

De vierde wegenlegger uit 1940

Op 17 maart 1939 neemt de gemeenteraad van Helden een raadsbesluit om te gaan werken met officiële straatnamen. Vóór 1939 waren er geen straatnamen, maar werden adressen aangeduid middels een doorlopende huisnummering in de hele gemeente. Deze nummering wordt een aantal malen gewijzigd. Er is een gemeentelijke lijst uit 1909 met daarop de huisnummers, gevolgd door de naam van het gehucht: 1-13 Keup, 14-18 Egchelbeide, 28-48 Egchel, 49-65 Egchelhoek, 79-81 Hub, 301-305 Loo, 306-430 Panningen, 431-451 Straetje, 452-469 Stogger, 470-493 Dorp, 494-508 Driessen, 509-549 Dorp, 550-580 Onder, 581-604 Eijndt, 605-617 Zandberg, 649-652 Koningslust, 653-682 Heide en 714-720 Vliegert.

Als uitvoering van dat besluit verschijnt in 1940 een gemeentelegger, waarop voor het eerst alle wegen en paden voorzien zijn van een naam en vastgelegd op een kaart.

De vijfde wegenlegger uit 1969

Dit is de laatste wegenlegger van de gemeente Peel en Maas, een update van de uitgave uit 1940.

WWW.moennik.nl

Det blief dien ganse laeve bej dich

Ann Philipsen

Tja dao zitte wae dan'. Zoë begint oos gesprek det mier as de halve middig deurt. Nou ja, gesprek. Ich heb geloesterd nao de verhaole van Frits, en mich de vingers sjtief gesjreve. Hae hej mich lang geleje al es gezag, det der veul belaevinge zien die hae zich herinnert oet de oorlog dae hae as vijfjeurige haed mètgemakt. Toen de bevrijding kwaam waas hae dus tieën jaor. Mer hae hej de doeëd al van hiel doeënbej mètgemakt. Ouch veul belaeft. Det dan wer wel. Zeker de lètste bezettingsjaore, wie de sjoel kepot waas en ze daag overal struinde zónger det der nao heur umgekeke woort.

De wils neet wete wie wae as kinjer sjeulde mèt allerhande oorlogstuug. Ich waas vijf jaor wie de twèdde oorlog begos. En de lètste jaore varne bezetting, wie mien aojers wel anger dinger aane kop heje, behalve nao ós um te kiekke. Die jaore herinner ich mich asof 't gister waas. De vrijheid die ich dao-bej vulde. Wae, klein jónges, die overal mèt de naas veuraan sjtóng. Iddere daag gebeurde der wel get boetegewoëns. Laeve en doeëd, dao sjtóng ich neet bej sjtil. Det besef kwaam pas jaore demao.

Wie ich later in dins mós, sjtóng der 'ne overste te hampele mèt ein hankgranaat. Dae woof ós liere, wie se zo'n dink oet-trein mós sjroeve. 'Gaef mier hej', zag ich toen. 'Det heb ich al hóngerde kiere gedaon.'

As menke van vijf rende ich mèt mien breurke en pap en mam door 'ne kogelraegen door 't veld nao de bure. De kogels sjlo-ge rónk um ós haen inne zank. Urndet wae thoës allein mer 'ne opkelder heje, zochte wae de kelder van bure op um te sjoele veur 't geweld. Iers heje ze in oos sjtraot de buim aan beiskanke opgebloze. Die loge dwars over de weeg um de

Pruuse tege te haoje die door Balder op weeg nao Bree ware. Det waas gans in 't begin van de Duitse bezetting in 1940. Dae daag zote wae wies aane aovend inne kelder te baeje veur de adoptiezoon van die buurvrouw. Dae waas inne mobilisatie opgerope en zuu baejde belop det hum niks zou overkómme. En as hae aangesjote zou zien, det hae gèn pien moch lieje. De èrste drej oorlogsjaore verlepe tamelijk röstig. Mer vanaaf 1943 merkte wae van alles det anders waas as al daag. Ouch umdet der regelmaotig bommewerpers overvloge, Ingelse en Amerikane, die 't Roergebiet ginge bombardere. Hiel aaf en toe woort zo'n vliegmesjien neergehald door de Pruuse. Dan leep 't dörp oet um det dink te zeen. Ze sloopte de micarutjes droet. Der woorte zakkempkes van gemakt. Alles woort zoë veur en nao sjaarser. Kleier woorte doorgegaeve, oetgestökkerd en ver-makt. Oet mien sjoon de toep gesjneje zoedet ze nag ein hiel wiel mètkoste. Aete waas der aevel genóg. Idderein hej nag wel 'ne mooshoof, petatte en tate veur de eier. Der kwaam wel volk oet de stad um grei te toesje veur aete: Sierade en kleier bleve achter tege mael, bötter, eier en petatte. Vieë haoje mog neet mier. De Pruuse nome alles in. Toch waas der eine in oos buurt, dae illegaal zien verke vetmíside in ein gaat inne grónk. Eine Duitse soldaot lachde nao ós mam en zag, det heure man zich mós verstekke, krek wie das schwein. Ozze pap sjuulde toentertied oppe huizolder bej os aan hoës. Nachts hebbe ze um ónger sjtroeë op ein hankker nao de bure gebrach. Det waas veiliger. 't Ware ouch mer gewoeën minse, die bezetters. Der zoot der eine bej ós ónger de appelebaum te hule, um zien vrouw en kiender zu hause. De sirene die lóchalarm goof, sjtóng op 't daak van oos sjoëel. En door de lóchdrök as det dink loeide, vloge de panne vanne sjoëel. Dan waas 't smerges iers panne rape en die wer truk op 't daak legge. Lekker neet liere! Wat ich ouch fijn wóng, det wae op gezatte tied móste oefene oppe sjoëel veur zo'n alarm en dan netjes klas veur klas de kelder in ginge. Eine kier, 't zal wel 'ne zonnig zien gewees, ging de sirene aaf ónger de hoegmís. Veurdet de kerk leegstrounde en minse ginge renne veur eur laeve, goof pastoer ein generale absolutie. En die gold veur idderein. Veur 't geval det! As kinjd bès se ónbevange. Noejts ech bang.

De sensatie van idders kier wer get anders det zich zoemer veur mien naas aafsjeulde, dan wón mien nejsjierigheid 't van mien bang zien.

De hulende minse inne nach die ich hoorde, umdet heur boerdereje aafborde door un verdwaalde bóm, det makke indrök. Minse die zoemer hoese en haard, vieë en ouchst in vlamme op zoge gaon. Wat wel erg waas, mer ich herinner mich, det minse mètein begaon ware. Der woort geholpe, wie dan ouch. Ein vrouw, moder van vief kinger, zónger aanzee, heure mins waas opgepakt wegens get wat dae fout hej gedaon, moch aevegood de sjoelkelder in. Det bedoel ich. Der waas gèn standsversjil. Noeëd woort verholpe zónger aanzee des persoeëns.

Oos mam mós van de kleine bevalle in 't zekeboes. Ze haed dao ouch gewonde soldaote verbónge en verzorgd, ongerwiel det ze dao heur kiendje kreeg. Wie ze truuk nao hoese woort gebracht, 't nej kiendje oppe erm, oppe brancard in 'ne bakfiets, det beeld zal ich noejts vergaete. En die minse zien wer truuk nao Vènnel gereisd, mèt eine bakfiets vol aetesgrei. Op ein gegaeve moment vorderde de Pruuise alle vieë det ze bej de minse aan hoese aantroffe. Det woort inne wei, grenzend aan oos hoese bejein gestald. Dae troep mós richting Vènnel gedreve waere en alle Balderse kinger móste dus det vieë aanne statie aaflevere veur transport nao Duitse slachhoeze. Gelökkig wónge ze mich dao nag te klein veur. Ich dink op veurspraok van mien moder.

Wae probeerde oet wat 'ne sjeet deej. As se der eine leets vlege, kreeg ze ein sjtaekvlam. Mèt jónges in 't sjtroë woort det oetgeprobeerd en 't sjtroë vloog inne fik. Ein duchtig pak sjaeg kreges wae veur det gevierlijk spel. Mer, wae wiste nou zeker det 't waor waas.

Ein naefke hej zich hiel good aafgekeke wie se 'ne jeep mós starte en op ein gegaeve moment, zoog hae zien kans en sjoet mèt 'ne Ingelse jeep 't veld in. Det dink reej ech. Mer umdet mien naefke allein mer wis wie te starte en te sjakele, voor hae zich binne de korste kiere vas in 't veld. Ich hoor dae Ingelse soldaot nag rope: 'My god, my car!'

Wae ware minse in oorlogstiëd. Ich waas nag ein kindj.

De babyweegschaal van dokter Smeets

Piet Gommans

De in het depot aanwezige babyweegschaal is van het merk 'Hannovera' (Hannover D.) vervaardigd uit gietstaal en dateert uit 1932. Op de bovenzijde van het weegplateau is ze voorzien van een draagnet met inklapbare steunen met een maximaal weegvermogen van 15 kilogram.

De verschuifbare gewichten zorgden voor de juiste gewichtsvaststelling. Na controle, tijdens de registratie met een ijkgewicht van 5 kilogram, is de afwijking na al die jaren 10 gram!

Deze weegschaal is afkomstig van Leopold Smeets, beter bekend als oud-huisarts Boy Smeets uit Panningen. Zijn vader Harrie Smeets, destijds ook huisarts in Helden, kocht de weegschaal bij de geboorte van hun eerste kind, dochter Anna, op 23 juni 1933. Meten is weten zal hij wellicht hebben gedacht, niet wetende dat er na deze dochter nog veertien borelingen het gezin Smeets-Engels zouden verrijken.

De Heer en Mevrouw H. SMEETS-ENGELS geven kennis van de geboorte van hun dochtertje

ANNA.

HELDEN, 23 juni 1933.

Zuigelingen­zorg 1932

De weegschaal, in eerste instantie dus bedoeld voor privé­gebruik, zal ongetwijfeld bij het spreekuur in zijn praktijk ook wel zijn diensten hebben bewezen bij de zuigelingen­zorg. Smeets was, naast dokter Joosten, een van de drijvende krachten achter het, in samenwerking met de twee Groene Kruis afdelingen

Consultatiebureau. — Het consultatiebureau voor zuigelingen zal met ingang van deze maand December op 4 dagen per maand geopend zijn. Op den eersten en derden Dinsdag van de maand houdt Dr. Smeets bureau en op den tweeden en vierden Dinsdag der maand Dr. Verberne.

Dokter Harrie Smeets

Helden en Panningen, in 1932 opgerichte consultatiebureau voor zuigelingen. De eerste zitting van dit bureau vond plaats in november 1932 in de landbouwschool Sint Lambertus. De leiding was de eerste jaren in handen van kinderarts Janssen uit Venlo. In 1937 werd dit overgenomen door dokter Smeets en dokter Verberne.

Dokter Smeets (1902-1983)

Andreas (Harrie) Hendrikus Johannes Smeets, geboren in 1902 in Maashree, wilde na zijn afstuderen als arts de chirurgie in. Dit was ook de reden dat hij op 23-jarige leeftijd zijn studie in Amsterdam enkele maanden onderbrak om colleges te volgen in München. Hij was erbij als assistent toen de later wereldberoemde Duitse professor Ferdinand Sauerbruch daar in 1925 met succes zijn eerste thoraxoperatie (open borstkastoperatie) in een onderdrukkamer uitvoerde.

In 1928 ging hij een associatie aan met dokter Joosten in Panningen. De reden van deze stap was het plotseling overlijden van zijn jongere zus (longontsteking) en dat hij nu als enig kind en zoon de zorg voor zijn ouders moest dragen. De vriendschap tussen zijn vader en dokter Joosten zal hier ook zeker een rol hebben gespeeld. Hij moest dus min of meer noodgedwongen zijn ambitie om chirurg te worden opgeven en zijn existentie in de buurt opbouwen.

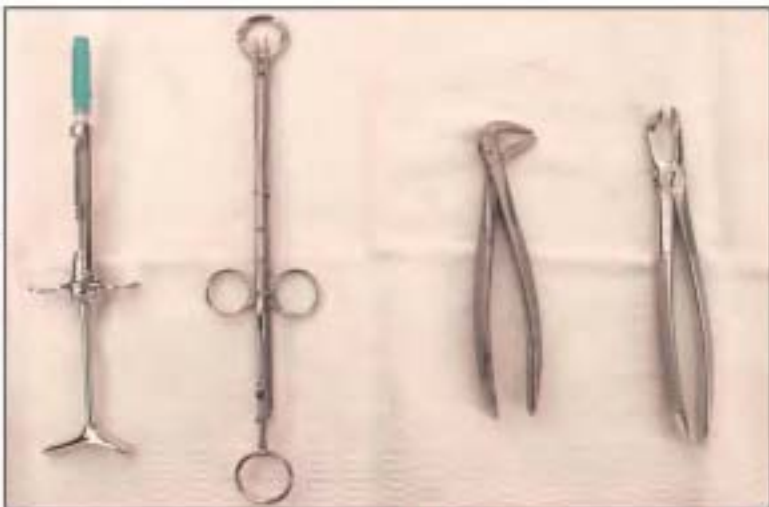
Het werkgebied van dokter Joosten omvatte naast de gemeente Helden, Meijel en een gedeelte van Neerkant ook nog een gedeelte Kessel en Maashree. Alles bij elkaar ongeveer 10.000 inwoners. Dokter Joosten hield de 'gegoede' patiënten en bewoners van het jongensinternaat op de Heibloem, en verder de dodenschouw en de vaccinaties. Patiënten in het buitengebied, de hele verloskunde met ongeveer zeventig bevallingen per jaar, en minder bedeeden waren voor zijn associé dokter Smeets. Het bezoeken van patiënten werd in die begin-

Dokter Boy Smeets

jaren nog gedaan met paard en rijtuig en op de fiets, later kwam de auto.

In november 1928 werd hij ook benoemd als schoolarts in de gemeente Helden, na een geheime stemming in de gemeenteraad. Zijn jaarsalaris voor die functie bedroeg zeshonderd gulden. Daarvoor moest hij driemaal per jaar alle leerlingen op de bewaar- en lagere scholen onderzoeken, met dien verstande dat hij niet mocht optreden als behandelend geneesheer! In 1932 trouwt dokter Smeets met Maria Engels en op 3 augustus 1936 opent hij zijn eigen praktijk als apotheekhoudend geneesheer in Helden-Panningen. Harrie Smeets is in 1983 op 81-jarige leeftijd overleden.

Vlnr: Injectiespuit, amandelknijptang, tandworteltang en tandtrektang.

Huisarts en tandarts

Naast de vaste uitrusting in zijn doktersvalies behoorde in die dagen ook enkele speciale tangen voor het trekken van tanden en kiezen! In het voorjaar van 1958 was ik als kind, thuis op de boerderij, getuige van de inzet van deze 'trektangen'.

Al enkele dagen liep mijn vader te 'lammentere' (klagen) dat hij verrekte van de 'tankpiën' (kiespijn). Ik hoorde mijn moeder al een aantal malen het idee opperen: *'Nou ga toch naar de dokter of zal ik tandarts Engels even bellen?'* *'Nee, niks der van, er wordt niet gebeld,'* was zijn antwoord.

Die bewuste dag, na het middageten, dronk hij een flinke borrel en kroop in bed met de opmerking *'Dat gaat wel over.'* (Dat gaat wel over.) In de loop van de middag gaat plotseling de deur van het voorhuis open en stapt dokter Smeets naar binnen met de vraag aan mijn moeder: *'Waar is Pier?'* *'Die ligt op bed, kom maar mee.'* Ik hoor mijn vader geschrokken zeggen: *'Wat kom jij doen?'* *'Tja, je vrouw heeft mij gebeld.'* Stilte!

Even later zegt dokter Smeets: *'Doe je mond eens open.'* Weer stilte. *'Ja ik zie het al, die moet er uit.'* Even later wat gemompel, een pijnlijke kreet en vader was verlost van zijn kwelgeest.

Bronnen:

- Archief Heemkundevereniging Helden
- Gesprek met zoon Leopold (Boy) Smeets
- Krantenarchief: Nieuwe Venlosche Courant
- www.peelenmaasnet.nl

De Wimmen, links 'onze' Wim Daniëls.

Bronnen:

- 't Woordenboek van Helje, redactie Paul Weelen, 2009
- Heljese wuord – Heljese moppen, L. van Haren, 1983

Foto: Wim Daniëls

www.moennik.nl

Wim ontmoet Wim

Wim Daniëls

Ook naar de voorstelling 'Associëren' van Wim Daniëls in Dok6 geweest? Leuk om een naamgenoot te ontmoeten, die ook nog eens, net als de schrijver van dit artikel, in het onderwijs heeft gewerkt en eveneens een bijzondere belangstelling voor het dialect heeft. Dit kan toch niet puur toeval zijn? Of toch! Dat was lachen geblazen in Dok6. Wat kan die man met woorden goochelen!

Twee weken later, op 27 oktober jl., verzorgde diezelfde Wim Daniëls één van de dialectavonden in het Kerkeboeske. Daar gaf hij een uiteenzetting over het gebruik van het dialect, maar vooral de gevaren die het gebruik van het dialect bedreigen. Deze rubriek 'Heljes voor beginners' probeert een bijdrage te leveren aan het zoveel mogelijk in stand houden van ons Heljes dialect.

Hier een volgende toets of u het Heljes al, of nog beheerst! *Jussus-marieë-joeëzef, wat koos dae man kalle.*

Hae makde zich wel kaof vent óver oos Heljes dialect.

Want oos kinjer praote entrint gin plat mier.

Want weite die wat 'Hae heet zich in de sjtaad laote aaftrèkke' beteikent? Weit gae 't?

(De vertaling vindt u op onze website www.moennik.nl/tijdschrift)

Moennik.nl/tijdschrift)

Deze keer een aantal 'Heljese weurt' die vooral te maken hebben met **theater, humor en lol** maken.

accordeon
dansfeest op zondagavond
een dwaas
fluisteren
foppen
fors geluid maken
gezelschap
goede naam
grapjus
humoristisch gebabbel
iemand op zijn nummer zetten
jacket
kibbelen
kletspraat
masker
mopperaar

- trèkbuul
- toedem
- flabbes, flebbeske
- sjmiespele
- kulle
- sjaldere
- kompenej
- rippetasje
- sjmous
- flawze
- tumpe
- sjloppe jaos
- sjtraevele
- aojwieverkal
- mommegezeecht
- grawwelpot

muziek maken
Nederlands spreken
onzin
opscheppen
parochiehuis
plagen
plezier over niets
plezier
praatjesmaker
stropdas
uitvragen
vermaak, verzet
vlinderdas
voor de gek houden
zich schamen

- fiedele
- Huilands sjpraeke
- kwazel, sjaele wazel
- sjtrónse, sjtute
- pattermaat
- nedse, muike
- labberjoeks
- joeks
- moelemaeker
- sjlieps
- oethungele
- adventasje
- nondejuke
- kloeëte
- zich sjenere / zich sjame

De 'speelplaats' aan de Carolusstraat

Leo Janssen

De speelplaats aan de achterkant van de vroegere jongensschool op de hoek Rochusplein / Carolusstraat in Helden-Dorp was even (november 2016) weer als vroeger een kale zandvlakte. Op die plek wordt nu flink gebouwd.

'In oude glorie hersteld' mag je eigenlijk niet zeggen, want het was vroeger ook een gat. Wel minder diep dan nu. Als het flink geregend had, was het één watermassa. Je kon dan alleen vooraan, waar een stoep was, spelen. Maar die stoep kon je ook niet goed gebruiken. De meesters en juffrouwen liepen daar de hele speeltijd, en voor school, op en neer. Koffie drinken in de pauze bestond nog niet.

Langs de huidige Carolusstraat stond een rij populieren. Aan de andere kant, langs de tuin van meester Crijns, was een hoog draadhek. Dat was ook nodig, want de speelplaats werd gebruikt als voetbalveld. Elke klas had een bepaalde strook om te spelen. De zesde, zevende en achtste klas had het achterste gedeelte aan de kant van de schuurrijes en schuttingen van de huizen aan de Roggelseweg. De vijfde, vierde en derde klas er steeds naast. De eerste en tweede klas voetbalden nog niet. In de zomer gaf meester Peeters er de gymlessen.

Foto's: Leo Janssen en archief Heemkundevereniging.

De jongensschool lag tot 1965 aan het Rochusplein. Beneden een opname uit 1950 van de speelplaats aan de voorkant.

Jan Reijnen BV Panningen

Markt 37

JUMBO Van Beek Panningen

Kerkstraat 43

Bruna Boekhandel Panningen

Markt 29

Bouten Groep Panningen

Wielweg 1

MOMUS-DOK6 Horeca Panningen

Een van de eerste advertenties in het Distributieblaadje uit 1918.

HALT

HALT

Tot hiertoe en niet verder !

Tabak, Sigaren, Sigaretten, Suikerwerk, Biscuits.
School-, Schrijf- en Teekenbehoefden

EXPOSITIE

Peel en Maas in oude kaarten
Wegen die we gingen

Deze twee exposities zijn nog te bezoeken
in het Streekmuseum Peel en Maas

EXPOSITIE

**Schansen en vluchtplaatsen
in 't Land van Peel en Maas**

SINCE 1878

**SLAGERIJ
RUTTEN**
PANNINGEN

See You®

GEDENKSIERADEN

Cipres 2, Someren

Graphic Products

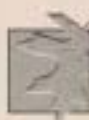
Visuele communicatie
van A tot Z

Beekstraat 2, Panningen - www.dtp-groep.nl

ENGELS
B A K S T E E N

Steenstraat 8
Panningen

janssen
uitvaartverzorging

Heldense Kantoor Installaties

**Heldense Kantoor
Installaties**

Rieterlaan 2,
5981 DA PANNINGEN
Tel. 077-3071970

**Openingstijden Streekmuseum
't Land van Peel en Maas**

mei t/m september:
woensdag t/m zondag
van 13.00 uur - 17.00 uur

oktober t/m april:
woensdag en zondag
van 13.00 uur - 17.00 uur

Gesloten op:

eerste kerstdag, nieuwjaarsdag,
carnavalszondag, paaszondag en pinksterzondag.

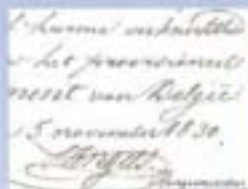

**Openingstijden verenigingslokaal
(Documentatiecentrum)**

maandag
van 19.00 uur - 21.30 uur

woensdag
van 14.00 uur - 17.00 uur

Op feestdagen gesloten.

Adres:
Streekmuseum 't Land van Peel en Maas
Aan de Koeberg 3, 5988 NE Helden
www.museumpeelenmaas.nl
info@museumpeelenmaas.nl
Tel. 077-308 15 55

Adres:
Heemkundevereniging Helden
Aan de Koeberg 3, 5988 NE Helden
www.moennik.nl
info@moennik.nl
Tel. 077-763 04 01 (doc.-centrum)